

32 Lýðheilsa og stjórnsýsla velferðarmála

1. UMFANG

Starfsemi á þessu málefnasviði er á ábyrgð heilbrigðisráðherra og félags- og jafnréttismálaráðherra. Það skiptist í þrjá málaflokka, en þeir eru:

- Lýðheilsa, forvarnir og eftirlit.
- Jafnréttismál.
- Stjórnsýsla velferðarmála.

Málefnasviðið nær yfir starfsemi er tengist lýðheilsu, forvörnum, eftirliti, jafnréttismálum og stjórnsýslu velferðarmála.

Lýðheilsa, forvarnir og eftirlit. Undir þennan flokk falla aðgerðir hins opinbera til að viðhalda og bæta heilbrigði, líðan og aðstæður einstaklinga, þjóðfélagshópa og þjóðarinnar í heild. Heilbrigðisráðherra ber ábyrgð á málaflokknum en lögð er áhersla á samvinnu við aðra ráðherra varðandi málaflokka sem eiga sameiginlega tengifleti, svo sem vegna forvarna.

Helstu verkefni málaflokksins eru á sviði lýðheilsu og forvarna, þ.m.t. sóttvarna og geislavarna. Einnig eftirlit með heilbrigðisþjónustu, sjúkraskrár, lífvísindi, starfsréttindi og vísindarannsóknir á heilbrigðissviði.

Unnið verður að því að fella núgildandi stefnu í málaflokknum að fyrirhugaðri heilbrigðisstefnu og gerð nýrrar vísindastefnu. Fyrir liggur geðheilbrigðisáætlun til 2020, lýðheilsustefna með áherslu á börn og ungmenni til 18 ára aldurs, tillaga ráðgjafarhóps að krabbameinsáætlun, stefna í áfengis- og vímuefnum og stefna í tobaksvörnum í samstarfi við hagsmunaaðila. Ýmist er um fullbúnar stefnur og aðgerðaáætlanir að ræða eða stefnur, sýn og meginmarkmið sem síðar verður fylgt eftir með aðgerðaáætlun. Helstu lög sem skapa umgjörð um málaflokkinn eru lög um landlækni og lýðheilsu, nr. 41/2007, sóttvarnalög, nr. 19/1997, lög um vísindarannsóknir á heilbrigðissviði, nr. 44/2014, lög um sjúkraskrár, nr. 55/2009, lög um geislavarnir, nr. 44/2002 og lög um heilbrigðisstarfsmenn, nr. 34/2012. Þá má einnig nefna lög um tobaksvarnir, nr. 6/2002 og lög um ráðgjöf og fræðslu varðandi kynlíf og barneignir og um fóstureyðingar og ófrjósemisaðgerðir, nr. 25/1975.

Jafnréttismál. Undir jafnréttismál falla aðgerðir hins opinbera á sviði kynjajafnréttismála, sbr. lög um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. 10/2008, og framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum fyrir árin 2016–2019 sem samþykkt var á Alþingi í september 2016. Unnið er að úttekt á þróun, framkvæmd og eftirfylgni íslenskrar jafnréttislöggjafar og stjórnsýslu jafnréttismála þar sem kannað verður hvort markmið gildandi laga og stjórnsýsla jafnréttismála sé í samræmi við alþjóðlega þróun og breytingar á íslensku samfélagi. Áhersla er lögð á útvíkkun jafnréttis- og mismununarhugtaksins samhliða boðaðri löggjöf um jafna meðferð manna og bann við mismunun, sem og samþættingu kynja- og jafnréttissjónarmiða í stefnumótun og ákvarðanatöku allra ráðuneyta og ríkisstofnana.

Félags- og jafnréttismálaráðherra fer með framkvæmd laga nr. 10/2008, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Velferðarráðuneytið fer með yfirstjórn málaflokksins og hefur reglulegt samráð við önnur ráðuneyti um verkefni á sviði jafnréttismála, svo sem forsætisráðuneytið, fjármála- og efnahagsráðuneytið, utanríkisráðuneytið, innanríkisráðuneytið, dómsmálaráðuneytið og mennta- og menningarmálaráðuneytið. Velferðarráðuneytið fer einnig með stjórnsýslu og starfsemi Jafnréttissjóðs Íslands og framkvæmdasjóðs jafnréttismála. Jafnréttissjóður Íslands úthlutar 100 m.kr. árlega árin 2016–2020 til verkefna sem hafa að markmiði að auka jafnrétti kynjanna.

Stýrihópur þriggja ráðuneyta, velferðar-, dómsmála- og mennta- og menningarmálaráðuneytis, hefur lagt áherslu á samstarf lykilaðila um aðgerðir gegn ofbeldi og afleiðingum

þess, meðal annars með fundahöldum um allt land. Landinu hefur verið skipt upp í níu svæði og hafa fulltrúar frá fræðslufirvöldum, lögreglu, barnavernd, félagsþjónustu og sýslumenn ásamt hagsmunasamtökum sótt þessa fundi og lagt grunn að samstarfi á þessu sviði.

Jafnréttisstofa annast framkvæmd jafnréttismála í umboði félags- og jafnréttismálaráðherra og Jafnréttisráð er ráðherra til ráðgjafar. Hlutverk Jafnréttisstofu er jafnframt að hafa eftirlit með framkvæmd laga nr. 10/2008, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Stjórnsýsla velferðarmála. Undir málaflokkinn heyra m.a. aðalskrifstofa velferðarráðuneytisins, Tryggingastofnun ríkisins (TR), kæru- og úrskurðarnefndir og Sjúkratryggingar Íslands (SÍ). Heilbrigðisráðherra ber ábyrgð á aðalskrifstofu velferðarráðuneytisins og SÍ en félags- og jafnréttismálaráðherra ber ábyrgð á TR og úrskurðarnefndum. Stofnanir sem taldar eru hér upp sjá um framkvæmd annarra málaflokka en þann sem þær falla undir. Þess hefur verið gætt að tilgreina stofnanir við umfjöllun viðkomandi málaflokka og verður því umfjöllun í þessu stefnuskjali einskorðuð við velferðarráðuneytið. Verkefni ráðuneytisins eru nánar tilgreint í forsetaúrskurði.

Í eftirfarandi töflu má sjá fjárhagslega þróun málefnasviðsins og einstakra málaflokka á tímabilinu 2016–2018.

Heildarútgjöld í m.kr.	Reikningur 2016	Fjárlög og fjáráukalög 2017	Fjárlög 2018
32 Lýðheilsa og stjórnsýsla velferðarmála			
32.10 Lýðheilsa, forvarnir og eftirlit	2.574	2.637	2.875
32.20 Jafnréttismál	202	242	245
32.30 Stjórnsýsla velferðarmála	5.077	5.522	5.740
Samtals	7.853	8.401	8.859

2. STARFSEMI OG HELSTU ÁSKORANIR

Lýðheilsa, forvarnir og eftirlit. Efling lýðheilsu- og forvarnastarfs er mikilvæg til að bæta og viðhalda góðri heilsu landsmanna, auka lífsgæði og draga úr beinum og óbeinum kostnaði samfélagsins til framtíðar. Helstu áskoranir málaflokksins eru að stuðla að og viðhalda góðri heilsu og vellíðan landsmanna með því að styðja við jákvæða áhrifaþætti og takast á við áhættuþætti sem tengjast lífsstíl og ójöfnuði í heilsu. Meðal helstu áhættuþátta má nefna neyslu tóbaks, áfengis og vímuefna, kyrrsetu, óheilsusamlegt mataræði, umhverfis-áhrif og smitsjúkdóma.

Lýðheilsustefna með áherslu á börn og ungmenni til 18 ára aldurs var samþykkt árið 2016 og fyrir liggur skýrsla um mótun stefnu til að draga úr skaðlegum afleiðingum og hliðarverkunum vímuefnaneyslu.

Vísbendingar eru um aukinn geðrænan vanda og vanlíðan, t.d. meðal ungs fólks. Eins og fjallað er um í kafla um málefnasvið 24 verður ráðist í fjölgun geðheilsuteyma á landsvísi í samræmi við stefnu og aðgerðaáætlun í geðheilbrigðismálum. Sálfræðiþjónusta í heilsugæslunni hefur verið eflað í samræmi við stefnu í geðheilbrigðismálum og verður eflað enn frekar. Samhliða því verður geðrækt ungs fólks eflað. Þá verður með markvissum hætti unnið að því að efla sjálfsvígforvarnir ungs fólks með það að meginmarkmiði að draga úr tíðni sjálfsvíga og sjálfsvígstílauna.

Landskönnun á mataræði hefur ekki verið gerð með skipulegum hætti en slík könnun er forsenda þess að hægt sé að fylgjast með þróun mataræðis, neyslu næringarefna, aukefna og

aðskotaefna meðal landsmanna í ólíkum aldurs-, búsetu-, og þjóðfélagshópum. Upplýsingar sem fást úr könnun sem þessari eru mikilvægar til að vinna að forvörnum gegn langvinnnum sjúkdómum, t.d. sykursýki tegund 2. Starfshópur um skrá um sykursýki og skimun fyrir sykursýki mun skila skýrslu 2018. Þar munu koma fram aðgerðir til að bregðast við vaxandi nýgengi sykursýki.

Vinna stendur yfir við heildarendurskoðun á lögum nr. 25/1975, um ráðgjöf og fræðslu varðandi kynlíf og barneignir og um föstureyðingar og ófrjósemisaðgerðir. Stefnt er að því að frumvörp verði lögð fram á Alþingi á 149. löggjafarþingi sem m.a. byggjast á tillögum starfshóps.

Útbreiðsla kynsjúkdóma hefur aukist hér á landi og skilaði starfshópur skýrslu í janúar síðastliðnum þar sem fjallað er um aðgerðir til að snúa við þeirri þróun. Í skýrslunni er m.a. lagt til að verklag við greiningu kynsjúkdóma verði samræmt á landsvísu, fræðsla verði eflað, aðgengi fíkla að sprautum og öðrum búnaði verði þeim að kostnaðarlausu og skimun verði tekin upp hjá ákveðnum hópum. Þá skuli stefnt að því að dreifa smokkum til tiltekinna hópa gjaldfrjálst, aðgengi þeirra aukið á skemmtistöðum og fræðsla um notkun smokksins aukin. Samstarfsverkefni um átak til að útrýma lifrabólgu C á Íslandi lýkur í árslok 2018. Góður árangur hefur nú þegar orðið af átakinu og mikilvægt er að viðhalda því áfram.

Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin hefur skilgreint sýklalyfjaónæmi sem eina af stærstu heilbrigðisógnum heimsins. Starfshópur skipaður af heilbrigðisráðherra skilaði skýrslu í apríl 2017 með tillögum um aðgerðir til að draga úr útbreiðslu sýklalyfjaónæmra baktería hér á landi. Samkvæmt tillögum starfshópsins er lagt til að stjórnvöld marki sér stefnu um málefni sem tengjast ónæmi gegn sýklalyfjum og sníkjudýrallyfjum, auk annarra tillagna sem snúa að heilbrigðisráðherra, atvinnuvega- og nýsköpunarráðherra og umhverfisráðherra.

Starfshópur um miðlun erfðaupplýsinga í forvarnaskyni er að störfum og mun skila tillögum til ráðherra á næstu mánuðum. Hópnum er ætlað að leggja til hvernig rétt er að nýta erfðaupplýsingar á einstaklingsmiðaðan hátt í forvörnum og er sérstök áhersla lögð á miðlun upplýsinga um BRCA, stöðu einstaklinga (með verulega aukna hættu á brjóstakrabbameini) en tillögunum er einnig ætlað að nýtast á heildstæðari hátt við miðlun erfðaupplýsinga til frambúðar. Miðlun erfðaupplýsinga í heilbrigðisþjónustu mun krefjast aukins stuðnings við erfðaráðgjöf Landspítala og Embætti landlæknis sem hefur yfirumsjón með vefsíðunni Heilsuvera.

Mikilvægt er að halda áfram að efla forvarnir sjúkdóma. Þátttaka í skimun fyrir leghálskrabbameini og krabbameini í brjósti hefur dregist saman og þá er stefnt að því að hefja skimun fyrir ristilkrabbameini haustið 2018. Fjárveiting vegna þessa verkefnis er að finna á málefna sviði 24.

Til að tryggja aukið öryggi sjúklinga og heilbrigðisstarfsfólks er aðkallandi að auka samfellu, gæði, öryggi, hagkvæmni og skilvirkni í heilbrigðisþjónustunni með því að halda áfram þróun, framkvæmd og innleiðingu rafrænnar sjúkraskrár og rafrænna samskipta með heilbrigðisupplýsingar á landsvísu og að auka samskipti við sjúklinga í gegnum vefsvæðið Heilsuveru.

Seinni hluta árs 2017 var hafin innleiðing skráningar- og úrvinnslukerfis atvika á landsvísu til að efla öryggi á heilbrigðisstofnunum.

Með breytingum á reglugerð um gerð gæðavísa sem notaðir eru til að meta gæði og árangur innan heilbrigðisþjónustunnar voru lagðar auknar kröfur á heilbrigðisstofnanir um gerð og birtingu gæðavísa og Embætti landlæknis um birtingu landsgæðavísa.

Mikilvægt er að fylgjast með mönnun í heilbrigðiskerfinu til að tryggja gæði þjónustunnar og öryggi. Ráðist verður í gerð stefnu í mannaflamálum og verða mönnunarviðmið skoðuð í samráði við Embætti landlæknis.

Tryggja þarf aðstöðu og stuðning til öflugra vísindarannsókna til að auka gæði þjónustunnar og efla mannafla. Skipaður hefur verið starfshópur til að móta vísindastefnu á heilbrigðissviði og vinna auk þess tillögur að aðgerðaáætlun á grundvelli stefnunnar.

Heilbrigðisráðherra auk annarra ráðherra fyrirhugar að leggja fram þingsályktunartillögu á árinu 2018 um aðgerðir gegn ofbeldi þar sem m.a. verður lagt til að miðlæg slysaskráning verði eflað. Eingöngu eru skráðar lágmarksupplýsingar í Slysaskrá Íslands og er skráningu á margan hátt ábótavant en ekki hafa farið fram tæknilegar uppfærslur á skránni frá árinu 2001 þegar hún var stofnuð. Með bættri miðlægri slysaskráningu verður áreiðanleiki skráningar bættur, skráningaraðilum fjölgað og ítarlegri upplýsingum safnað.

Jafnréttismál. Ráðgert er að breyta hlutverki Jafnréttisstofu þannig að auk verkefna er snerta jafnrétti kynjanna heyri undir hana verkefni sem snerta hvers konar aðra mismunun á vinnumarkaði, vegna kynþáttar, þjóðernisuppruna, trúar, lífsskoðunar, fötlunar, skertrar starfsgetu, aldurs, kynhneigðar eða kynvitundar í samræmi við boðaða löggjöf um jafna meðferð manna. Samhliða kveður þingsályktun um framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum til fjögurra ára (2016–2019) á um að skipaður verði starfshópur sérfræðinga sem stýri úttekt á þróun, framkvæmd og eftirfylgni íslenskrar löggjafar og stjórnsýslu jafnréttismála og verkefnisstjórn sem móti áætlun um innleiðingu samþættingar kynja- og jafnréttissjónarmiða í stefnumótun og ákvarðanatöku Stjórnarráðsins og stofnana ríkisins.

Helstu áskoranir á sviði jafnréttismála tengjast viðvarandi launamuni kvenna og karla, kynjaskiptingu starfa á vinnumarkaði, ójafnri valdastöðu kynjanna og kynbundnu ofbeldi og heimilisofbeldi sem einkum beinist gegn konum og kostar samfélagið háar fjárhæðir ár hvert. Jafnlaunastaðall og vottun tóku gildi með lögum 1. janúar 2018 sem leið til að eyða kynbundnum launamun og stýrihópur skipaður hefur verið af forsætisráðherra um heildstæðar úrbætur hvað kynbundið ofbeldi og kynferðisofbeldi snertir.

Stjórnsýsla velferðarmála. Helstu áskoranir velferðarráðuneytisins snúa að innleiðingu tilskipana ESB og að samræmingu á þjónustu ráðuneytisins. Ekki hefur náðst að innleiða allar tilskipanir ESB innan settra tímamarka þótt talsverður árangur hafi náðst á árinu 2017. Ráðuneytið mun gripa til ráðstafana til að auka enn árangur á því sviði. Einnig er samræming þjónustu áskorun og í innri stefnu ráðuneytisins er áhersla lögð á stöðugar umbætur í þjónustu. Vegna formennsku Íslands í Norrænu ráðherranefndinni árið 2019 verður lögð áhersla á málefni ungs fólks og má því gera ráð fyrir að álag innan ráðuneytisins aukist og verði viðvarandi út það ár. Fyrirhuguð löggjöf um persónuvernd hefur í för með sér margþættar áskoranir fyrir ráðuneytið og stofnanir þess í tengslum við vinnu með persónugreinanleg gögn sem þarf að uppfylla kröfur laga.

3. FRAMTÍDARSÝN OG MEGINMARKMIÐ

Málaflokkar málefna sviðs um lýðheilsu og stjórnsýslu eru mjög ólíkir og því er umfjöllun þessa kafla skipt niður á hvern málaflokk.

Lýðheilsa, forvarnir og eftirlit. Framtíðarsýnin er samfélag þar sem stutt er við heilsu og vellíðan, og unnið er markvisst að forvörnum og heilsuefningu þannig að sem flestir njóti æviára sem einkennast af lífsgæðum og góðri heilsu. Góð heilsa byggist á öflugu lýðheilsu-starfi og samþættri heilbrigðisþjónustu sem styðst við gagnreynda þekkingu og bestu reynslu á hverjum tíma.

Meginmarkmið málaflokksins er að stuðla að góðri heilsu og vellíðan landsmanna með því að tryggja kraftmikið lýðheilsustarf og örugga og góða heilbrigðisþjónustu sem byggist á gagnreyndri þekkingu og bestu reynslu á hverjum tíma. Dregið er til framtíðar úr beinum og óbeinum kostnaði fyrir samfélagið allt með því að efla starf á sviði forvarna og lýðheilsu með sérstakri áherslu á heilbrigða lífshætti, geðheilbrigði og heilsu og velferð barna og ungmenna. Til að gera lýðheilsustarf markvissara væri mikilvægt að geta betur metið áhrif

ákvarðana og aðgerða stjórnvalda á andlega og líkamlega heilsu (e. Health Impact Assessment). Lýðheilsuvisar verða áfram þróaðir þannig að þeir geti sem best stutt við lýðheilsustarf um allt land. Þá verður skoðað hvernig beita megir efnahagslegum hvötum til eflingar lýðheilsu.

Jafnréttismál. Stjórnvöld leggja áherslu á jafnrétti kynjanna, jafna meðferð og bann við mismunum. Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar segir að Ísland eigi að vera land tækifæranna fyrir alla og að til að svo megi verða þurfi að styrkja sérstaklega stöðu þeirra sem höllum fæti standa. Framtíðarsýn stjórnvalda er að útrýma kynbundnu ofbeldi og ofbeldi í nánnum samböndum sem og hvers konar mismunum, á vinnumarkaði og í samfélaginu öllu, vegna kynferðis, kynþáttar, þjóðernisuppruna, trúar, lífsskoðunar, fötlunar, skertrar starfsgetu, aldurs, kynhneigðar eða kynvitundar. Ríkisstjórnin vill koma Íslandi í fremstu röð í jafnréttismálum, þ.m.t. málefnum hinsegin fólks með metnaðarfullri löggjöf um kynrænt sjálfræði. Í þeim lögum verði kveðið á um sjálfræði einstaklinga hvað varðar kyn sitt, kynvitund, kyneinkenni og kyntjáningu. Samhliða er unnið að endurskoðun laga nr. 10/2008, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, og gerð úttekt á stjórnsýslu jafnréttismála. Kannað verður hvort markmið núgildandi laga og stjórnsýsla jafnréttis- og mannréttindamála sé í samræmi við alþjóðlega þróun og breytingar í íslensku samfélagi. Efla þarf rannsóknir á stöðu kynjanna í nútíð og fortíð og fjölga verkefnum sem varpa ljósi á samfélagslegan og efnahagslegan ávinning aukins kynjajafnréttis. Unnið verður jafnframt að því að innleiða samþættingu kynja- og jafnréttissjónarmiða í stefnumótun og ákvarðanatöku allra ráðuneyta og ríkisstofnana. Mikilvægt er að heildstæð áætlun um samþætta stefnumótun verði hrundið í framkvæmd til að tryggja að farið sé að lögum um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. 10/2008, og lögum um opinber fjármál, nr. 123/2015, sem og boðaðri löggjöf um jafna meðferð manna og kynrænt sjálfræði. Slíkt mun tryggja réttláta stefnumótun og betri meðferð ríkisfjármuna.

Meðal annarra markmiða ríkisstjórnarinnar á sviði jafnréttismála er að lengja fæðingarorlof og hækka orlofsgreiðslur í fæðingarorlofi. Alþingi hefur samþykkt að brúa þurfi bil milli fæðingarorlofs og leikskóla og er lenging fæðingarorlofs mikilvægt framlag ríkisins í þá brúarsmið. Einnig er unnið að umfangsmikilli aðgerðaáætlun gegn ofbeldi og afleiðingum þess með aðkomu velferðar-, dómsmála- og mennta- og menningarmálaráðuneytis sem komin er á þingmálaskrá félags- og jafnréttismálaráðherra fyrir vorið 2018. Hún verður innleidd á árunum 2018–2021.

Auka þarf fræðslu í kynjafræðum og gera hana að skyldufagi, hvetja ungt fólk til aukinnar þátttöku í samfélagslegum verkefnum og stjórnmalastarfi og stuðla að aukinni kosningaþátttöku.

Stjórnsýsla velferðarmála. Framtíðarsýn velferðarráðuneytisins er velferð fyrir alla þar sem þjónustan er framúrskarandi, áherslur ráðherra komast í framkvæmd og öll vinna ráðuneytisins er fagleg og skilvirk.

4. MARKMIÐ, MÆLIKVARÐAR OG AÐGERÐIR

Lýðheilsa, forvarnir og eftirlit.

Þrjú markmið hafa verið skilgreind fyrir málaflokkinn.

1. Heilsa og heilbrigðir lífnaðarhættir eflidir. Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar er þess getið að leggja skuli áherslu á forvarnir og lýðheilsu. Verkefni á sviði forvarna og lýðheilsu eru árangursrík leið til að stuðla að góðri heilsu og vellíðan landsmanna og sporna við lífsstílstengdum sjúkdómum. Mikilvægt er að leggja áherslu á verkefni tengd geðrækt, næringu, hreyfingu, tóbaks-, áfengis- og vímuefnum, skaðaminnkun, kynheilbrigði og forvörnum gegn kynsjúkdómum. Ahættuþættir sjúkdóma sem tengjast lífsstíl eru vaxandi vandi og eitt helsta viðfangsefni samfélagsins á sviði lýðheilsu sem endurspeglast í heims-

markmiðum Sameinuðu þjóðanna og leiðbeiningum Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar. Mikilvægt er að styrkja áfram heilsueflandi skóla og heilsueflandi samfélag með því að styðja við íþróttir, æskulýðsstarf, öldrunarstarf og heilsueflingu á vinnustöðum. Þar nýtast svæðisbundnir lýðheilsuvisar til eftirfylgni og eftirlits. Forvarnir þarf að efla, m.a. með því að efla og auka þátttöku í skimun fyrir brjóst- og leghálskrabbameini. Hefja skal skimun fyrir krabbameini í ristli og endaparmi hjá tilgreindum aldurshópi.

2. Öryggi sjúklinga og heilbrigðisstarfsmanna aukið. Vaxandi áhersla er lögð á aðkomu einstaklinga í ákvarðanatöku og meðferð og aðgangi þeirra að eigin upplýsingum. Öruggræn skráning og samskipti með heilbrigðisupplýsingar eru grundvallaratriði til að tryggja öryggi. Þjónusta þarf að byggjast á gagnreyndri þekkingu og bestu reynslu á hverjum tíma.

3. Hagkvæmni, skilvirkni og gæði heilbrigðisþjónustu aukin. Góð upplýsingamiðlun eflir skilvirkni, hagkvæmni, samfellu og gæði þjónustunnar og til þess þarf að halda áfram uppbyggingu og þróun rafrænnar skráningar, rafrænna samskipta og uppbyggingu rafrænnar sjúkraskrár á landsvísu. Bæta þarf rafræn samskipti við sjúklinga og auka þarf fjarheilbrigðisþjónustu. Þá er mikilvægt að efla upplýsingavinnslu innan heilbrigðisþjónustunnar.

Nr.	Markmið	Mælikvarðar	Staða 2017	Viðmið 2019	Viðmið 2023
1	Heilsa og heilbrigðir lífnaðarhættir eflidir.	Hlutfall þeirra sem hafa aldrei reykt en nota rafrettur.	12%	10%	6%
		Þátttaka í skimun fyrir a) brjóstakrabbameini ¹² b) leghálskrabbameini ¹³	a) 57% b) 66%	a) 60% b) 70%	a) 70% b) 75%
		Hlutfall landsmanna sem býr í heilsueflandi samfélagi/sveitarfélagi.	74%	80%	90%
2	Öryggi sjúklinga og heilbrigðisstarfsmanna aukið.	Hlutfall heilbrigðisstofnana sem tengdar eru samræmdu kerfi skráninga og úrvinnslu atvika á landsvísu.	20%	60%	100%
		Hlutfall lækna sem notar lyfjagagnagrunn (tekur ekki til lækna á sjúkrahúsum).	66%	68%	70%
3	Hagkvæmni, skilvirkni og gæði heilbrigðisþjónustu aukin.	Hlutfall heilbrigðisstofnana sem nota gæðavísa, sbr. reglugerð nr. 1148/2008.	0%	85%	100%
		Hlutfall landsmanna 18 ára og eldri sem nota Heilsuveru í samskiptum við heilbrigðisþjónustuna.	13%	30%	60%
		Hlutfall almennings sem ber mikið traust til heilbrigðisþjónustu.	62%	70%	85%

¹² Uppsöfnuð tveggja ára þátttaka kvenna á boðunarskrá.

¹³ Uppsöfnuð 3,5 ára þátttaka kvenna á boðunarskrá.

Nr.	Tengist markmiði nr.	Aðgerð	Tímaáætlun	Ábyrgðaraðili
1	1	Hvetja til og styðja við heilsuefandi samfélög.	2019–2023	Embætti landlæknis
2	1	Gerð verður aðgerðaáætlun í áfengis- og vímuefnavörnum.	2019	VEL og Embætti landlæknis
3	1	Opnun neyslurýma og aðgengi að nálasteptabúnaði fyrir fíkniefnaneytendur.	2019–2023	VEL
4	1 og 2	Stofnun fagráðs um kynheilbrigði.	2019	VEL og Embætti landlæknis
5	2 og 3	Mótun stefnu um rafræna sjúkraskrá, með áherslu á að efla uppbyggingu og þróun rafrænna samskipta og með áherslu á öruggan aðgang sjúklinga og heilbrigðisstarfsmanna að sjúkraskráupplýsingum.	2019–2023	Embætti landlæknis
6	2 og 3	Gæðavísar skilgreindir, birtir og gerðar kröfur til veitenda heilbrigðisþjónustu um gæðauppgjör.	2019–2023	Embætti landlæknis
7	1, 2 og 3	Gerð stefnu um sýklalyfjaónæmi.	2019–2023	VEL og Embætti landlæknis

Jafnréttismál

Tvö markmið hafa verið skilgreind fyrir málaflokkinn.

1. Launajafnrétti verði náð – kynbundnum launamun verði útrýmt. Ríkisstjórnin vill taka markviss skref til að útrýma kynbundnum launamun. Í því skyni verður m.a. unnið að því að draga óleiðréttan sem og leiðréttan launamun karla og kvenna fram í dagsljósið með reglubundnum rannsóknnum og í ársreikningum fyrirtækja og stofnana. Jafnlaunavottun hefur verið lögfest á grundvelli staðalsins ÍST 85 um jafnlaunakerfi, kröfur og leiðbeiningar. Jafnlaunavottun á að tryggja að sambærileg og jafnverðmæt störf séu metin með sambærilegum hætti í samræmi við kröfur staðalsins. Öll ráðuneyti skulu hafa innleitt jafnlaunakerfi og öðlast jafnlaunavottun fyrir lok ársins 2019.

2. Dregið verði markvisst úr ofbeldi í nánnum samböndum, kynferðislegu og kynbundnu ofbeldi, með auknu og efldu samstarfi milli menntakerfisins, réttarvörslu-kerfisins og velferðarkerfisins. Nýrri aðgerðaáætlun um úrbætur í meðferð kynferðisafbrotará skal framfylgja og hún verði fjármögnuð að fullu. Lagaumhverfi kynferðisbrotará skal rýna með það að markmiði að styrkja innviði réttarvörslu-kerfisins og stöðu kæranda kynferðisbrotará. Ístanbúl-samningurinn um forvarnir og baráttu gegn ofbeldi gegn konum og heimilisofbeldi verði fullgiltur. Einnig verði unnið að gerð áætlunar í samstarfi við sveitarfélögin um að útrýma kynbundnu ofbeldi, ekki síst stafrænu kynferðisofbeldi. Aðgerðaáætlun gegn ofbeldi og afleiðingum þess verði unnin í samstarfi þriggja ráðuneyta, velferðar-, dómsmála- og mennta og menningar-málaráðuneytis. Áætlunin er á þingmálaskrá félags- og jafnréttismálaráðherra og hún verði innleidd á fjögurra ára tímabili 2018–2021. Í aðgerðaáætluninni er áhersla lögð á forvarnir og fræðslu, bætt verklag og málsmeðferð í réttarvörslu-kerfinu og samhæfingu og þverfaglegt samstarf í þjónustu við þolendur ofbeldis.

Nr.	Markmið	Mælikvarðar	Staða 2017	Viðmið 2019	Viðmið 2023
1	Launajafnrétti verði náð – kynbundnum launamun verði útrýmt.	Fjöldi ríkisstofnana sem fá vottun.	3	115	200
		Fjöldi fyrirtækja á markaði sem fá vottun.	16	450	1.000

		Jákvæð breyting á kynbundnum (leiðréttum) launamun mældur í launarannsóknnum Hagstofu Íslands.	4,3%	3,5%	2,0%
2	Draga úr ofbeldi í nánnum samböndum, kynferðislegu og kynbundnu ofbeldi, með auknu og efldu samstarfi milli menntakerfisins, réttarvörslukerfisins og velferðarkerfisins.	Fleiri fórnarlömb kynbundins ofbeldis tilkynni það til lögreglu.	7,7% ¹⁴	12%	20%

Nr.	Tengist markmiði nr.	Aðgerð	Tímaáætlun	Ábyrgðaraðili
1	1	Framkvæmd verkefnis um jafnrétti á vinnumarkaði og launajafnrétti kynja, þ.m.t. verkefni um jafnlaunavottun innan tímamarka laga nr. 56/2017.	2019–2023	Velferðarráðuneytið, fjármála- og efnahagsráðuneytið
2	1	Ráðuneyti og stofnanir ríkisins innleiði staðalinn ÍST 85 og hljóti jafnlaunavottun innan tímamarka laga nr. 56/2017.	2017–2023	Velferðarráðuneytið
3	2	Þverfaglegt samstarf um forvarnir og fræðslu, bætt verklag réttarvörslukerfisins og aukið samstarf um þjónustu við þolendur ofbeldis.	2018–2021	Velferðarráðuneyti í samstarfi við dómsmálaráðuneyti og mennta- og menningarmálaráðuneyti

Stjórnsýsla velferðarmála.

Eitt markmið hefur verið skilgreint fyrir málaflokkinn.

1. Skilvirkari stjórnsýsla velferðarmála. Velferðarráðuneytið leitar sífellt leiða til að vera skilvirkara í störfum sínum og í nóvember 2017 hófst innleiðing straumlínustjórnunar í ráðuneytinu. Þá hefur komið fram í þjónustukönnun meðal forstöðumanna stofnana sem heyra undir velferðarráðuneytið að þeir leggi áherslu á aukið samstarf við ráðuneytið í verkefnum. Ráðuneytið hefur lagt töluverða áherslu á meira samstarf milli stofnana og ráðuneytis, svo sem við undirbúning fjármálaáætlunar og fjárlaga og er það í anda laga um opinber fjármál sem voru samþykkt í lok desember 2015. Þá hefur verið gagnrýnt af hálfu ESB og EES að ekki hafi náðst að innleiða tilskipanir ESB innan settra tímamarka. Grípa þarf til ráðstafana til að leiðrétta þann halla.

Nr.	Markmið	Mælikvarðar	Staða 2017	Viðmið 2019	Viðmið 2023
1	Skilvirkari stjórnsýsla velferðarmála.	Ánægja með samstarf við ráðuneytið skv. könnun meðal forstöðumanna.	54% (2016)	≥ 75%	≥ 85%
		Fjöldi innleiðinga ESB tilskipana sem ekki hefur náðst að innleiða innan settra tímamarka.	4 tilskipanir	2 tilskipanir	Fullt samræmi milli tilskipana ESB og laga og reglugerða VEL

¹⁴ Niðurstöður úr þolendakönnun ríkislögreglustjóra og Lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu.

Nr.	Tengist markmiði nr.	Aðgerð	Tímaáætlun	Ábyrgðaraðili
1	1	Þjónustukönnun meðal forstöðumanna gerð árið 2018 og annað hvert ár eftir það.	2019–2023	VEL
2	1	Fylgjast með tilskipunum í mótun hjá ESB og hefja innleiðingu fyrr í ferlinu.	2019–2023	VEL
3	1	Innleiðing straumlínustjórnunar hjá ráðuneytinu og endurskoðun ferla.	2018–2019	VEL
4	1	Innleiðing (væntanlegra) nýrra persónuverndarlaga til innleiðingar á nýrri reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) nr. 2016/679 um persónuvernd.	2018–2019	VEL

5. FJÁRMÖGNUN

Töluleg umfjöllun um útgjaldaramma málefnasviðsins næstu fimm ára.

	Áætlun 2019	Áætlun 2020	Áætlun 2021	Áætlun 2022	Áætlun 2023
Útgjaldarammi í m.kr.					
32 Lýðheilsa og stjórnsýsla velferðarmála	8.748	8.726	8.318	8.332	8.346